

Marcin Choczyński

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID 0000-0002-6636-9025

DOI <https://doi.org/10.21697/ucs.2022.29.1.08>

ZAINTERESOWANIA POZNAWCZE I OSIĄGNIĘCIA W NAUCE MŁODZIEŻY SZKÓŁ ŚREDNICH – UZUPEŁNIENIE USTALEŃ BADAWCZYCH JANUSZA MARIAŃSKIEGO I PORÓWNANIE Z DANymi DOTYCZĄCYMI MŁODZIEŻY AKADEMICKIEJ¹

The cognitive interests and achievements of teenagers in secondary education – complementing the research findings of Janusz Mariański and comparison with data on the academic young

Streszczenie

Tematem niniejszego komunikatu badawczego są archiwalne już dane uzyskane w 2017 r. z ogólnopolskich badań socjologicznych młodzieży szkół średnich (nazywanych również w kontekście reformy systemu edukacji z 1999 r. ponadgimnazjalnymi) i młodzieży akademickiej, zatytułowanych *Młodość a wartości*. Dotyczą one pola zainteresowań oraz osiągnięć w nauce młodzieży szkół średnich. Warto dodać, że badania z 2017 r. były kontynuacją serii analiz socjoreligijnych przeprowadzanych w latach 1988, 1998 oraz 2005. Badania z 2017 r. zaowocowały wydaniem dwóch niezależnych publikacji – autorskiej monografii Janusza Mariańskiego pt. *Kondycja religijna i moralna młodzieży szkół średnich w latach 1988–1998–2005–2017* (2018) oraz pracy pod redakcją naukową Sławomira H. Zaręby i Marcina Zarzeckiego, zatytułowanej *Między konstrukcją a dekonstrukcją uniwersum znaczeń. Badania religijności młodzieży akademickiej w latach 1988–1998–2005–2017* (2018). W pierwszej wymienionej pracy nie omówiono jednak danych dotyczących zainteresowań oraz osiągnięć w nauce młodzieży szkolnej, stąd też prezentowane są one zbiorczo po raz pierwszy w niniejszym tekście. Warto zauważyć, że zainteresowania młodzieży są dość spójne (preferencja muzyki i popularnej kultury medialnej, mniejsze zainteresowanie kulturą wysoką, elitarną), zmieniają się natomiast formy uczestnictwa i idei zainteresowań (przede wszystkim wirtualizacja).

Słowa kluczowe: młodzież, szkoły średnie, zainteresowania, osiągnięcia w nauce

Abstract

The subject of this paper is the archival data obtained in 2017 from the nationwide sociological research of high school youth (also called upper secondary school in the context of the 1999 reform of the education system) and academic youth, entitled *Youth and values*. It concerns the field of interest and learning achievements of secondary school youth. It is worth noting that the 2017 research was a continuation of the series of socio-religious analyzes carried out in 1988, 1998 and 2005. The 2017 research resulted in the publication of two independent publications – Janusz Mariański's original monograph entitled *Religious and moral condition of high school youth in the years 1988–1998–2005–2017* (2018) and a work edited by Sławomir H. Zaręba and Marcin Zarzecki, entitled *Between construction and deconstruction of the universes of meaning. Research into the religiosity of academic youth in the years 1988–1998–2005–2017* (2018). In the first mentioned work, however, the data on the interests and learning achievements of school students were not discussed, hence they are presented collectively for the first time in this text. It is worth noting that the interests of young people are

¹ Autor wyraża serdeczne podziękowania Księdzu Profesorowi Januszowi Mariańskiemu za udzielenie zgody na dostęp do wyników badania *Młodość a wartości 2017* dotyczącego obszaru zainteresowań i wyników w nauce młodzieży szkół średnich.

quite consistent (preference for music and popular media culture, less interest in high and elite culture), while the forms of participation and the idea of interests (primarily virtualization) change.

Keywords: youth, secondary schools, interests, school grades

Wprowadzenie

Bezpośrednim impulsem do przedstawienia wyżej zaanonsovanych danych jest fakt niezamieszczenia ich w pierwotnej publikacji, zatem ich przybliżona diagnoza i interpretacja pojawi się drukiem po raz pierwszy. Będzie to zatem okazja do przedstawienia danych, a z drugiej strony także możliwość do porównań z analogicznym obszarem poznawczym dotyczącym młodzieży akademickiej, który został dokładnie przedstawiony w zasygnalizowanej wyżej pozycji wydawniczej (Choczyński, Rozalska 2018). Należy też podkreślić, że tekst ukazał się również w języku angielskim (Choczyński, Rozalska 2020). Zainteresowania poznawcze młodzieży oraz autodeklaracje ocen są o tyle ważne, że świadczą o stosunkowo dużym wycinku kształtującej się tożsamości adolescentów, stanowią pewien wstęp do trwałych działań, praktyk czy nawyków, które mogą towarzyszyć jednostce przez całe życie, a nawet być dla niej w pewnym sensie obszarem referencyjnym.

Warto na wstępie określić liczebność próby badawczej, która była podstawą niniejszych analiz. „Badaniu podlegali uczniowie liceów ogólnokształcących, techników oraz zasadniczych szkół zawodowych. Próba zakładana wynosiła $n = 1606$ uczniów, a próba efektywna wyniosła $n = 1339$ uczniów ($rr = 0,83$). Podstawową przyczyną *unit non response* była odmowa udziału podmiotu w badaniu” (Mariański 2018: 21). Widać więc, że liczebność próby uprawniała do wnioskowania statystycznego – była po prostu próbą statystycznie istotną z danej populacji. Niniejszy komunikat z badań zawiera część teoretyczną, empiryczną – odniesienie do wyników badań młodzieży szkół średnich z 2017 r., następnie porównanie analiz z zainteresowaniami i ocenami szkolnymi młodzieży akademickiej (z tego samego badania), finalnie zaś podsumowanie całości.

Interdyscyplinarna tematyka zainteresowań poznawczych

Truizmem jest twierdzenie, że obszar zainteresowań człowieka konkretnymi wymiarami otaczającej go rzeczywistości jest wielopostaciowy oraz stanowi obszar dociekań wielu nauk humanistycznych i społecznych, np. prakseologii, socjologii wychowania czy też badania obszaru stylów życia. Człowiek, jako istota rozumna, praktycznie od zawsze interesował się otaczającym go światem, materią oraz ideami. Niektóre z nich, połączone z naturalnymi inklinacjami czy też uzdolnieniami, stają się dominujące nad innymi, zwłaszcza wtedy, gdy dają jednostce satysfakcję oraz zaspokajają jej potrzeby – głównie poznawcze, ale także emocjonalne, przyczyniając się do jej relaksu i dobrostanu.

Zainteresowania wpływają na biologiczno-psychiczno-społeczny wymiar jednostki ludzkiej, oferując jej ogólny rozwój gatunkowy. „Zainteresowania aktywizują wiele procesów psychicznych, takich jak: spostrzeganie, uwaga, pamięć, myślenie. Odgrywają także ważną rolę, przyczyniając się do zaspokojenia różnych potrzeb jednostki, np. poznawczych. Mają one charakter wybiórczy, są przejawem własnej inwencji twórczej jednostki, co jest najbardziej widoczne w chwilach wyboru, np. zawodu, sposobu spędzania czasu wolnego” (Moleda 2019: 54). Można zatem powiedzieć, że zainteresowania kształtują w pewnej mierze człowieka, konstruują jego społeczną działalność. W klasycznych studiach na temat zainteresowań najczęściej przedstawiane są trzy ich uwarunkowania – dotyczące mobilizacji uwagi, nastawienia uczuciowego na obiekt oraz praktycznej realizacji czynności związanych z chęcią zmiany danej materii bądź uczestnictwa w pewnej sferze doznań (Gurycka 1969: 266; za: Parzęcki 1995: 68). Co istotne, tak ujmowane zainteresowania stanowią pewne kontinuum, gdzie widać respons jednostki wobec interesujących ją zjawisk. Definicja zainteresowań, opracowana przez Antoninę Gurycką, dotyczy przede wszystkim centralnego zagadnienia zaspokojenia ciekawości przez aktywne podmioty – jednostki ludzkie, które w sposób świadomy dążą do poznawania interesujących ich sfer. A zatem zainteresowanie to „względnie trwała, obserwowalna dążność do poznania otaczającego świata, przybierająca postać ukierunkowanej aktywności poznawczej o określonym nasileniu, przejawiająca się w selektywnym stosunku do otaczających zjawisk, to znaczy: 1 – w dostrzeganiu określonych

cech przedmiotów i związków, zależności między nimi, a także wybranych problemów; 2 – w dążeniu do ich zbadania, poznania, rozwiązania oraz 3 – w przeżywaniu różnorodnych uczuć (pozytywnych i negatywnych) związanych z nabywaniem i posiadaniem wiedzy” (Gurycka 1989: 33–34; za: Choczyński, Rozalska 2018: 305). Człowiek przede wszystkim wybiera – dzięki wolnej woli i pewnym dążnościom (naturalnym bądź przyswojonym) – interesujące go obszary, takie, w których może się wykazać swoimi osiągnięciami.

Zagadnienie zainteresowań widać także w klasycznych dziełach socjologii – dotyczących sfery relacji międzyludzkich, a także wychowania. Florian Znaniecki w jednej ze swoich prac akcentuje spontaniczność inicjatyw dzieci i młodych ludzi, co z kolei pełni ważną rolę w procesie wychowawczym, ale również stanowi przygotowanie do pełnienia „dorosłych” ról społecznych, wypełniania zadań w konkretnych kręgach, także w odniesieniu do innych dzieci oraz dorosłych. Zgodnie ze słowami samego Znanieckiego wychowankom „powinno się [...] dawać swobodę wyboru przedmiotów, którymi się interesują, i czynnego przeprowadzania wielu eksperymentów z własnej inicjatywy” (Znaniecki 2011: 366). Progresywne spojrzenie na znaczenie własnych aktywności ukierunkowane jest przede wszystkim na odkrywanie tych obszarów, gdzie jednostki mogą w pewien sposób skanalizować swoje pasje, dać im konkretną postać w wytworach, nośnikach lub określonych działaniach.

Tematyka zainteresowań może mieć także bezpośrednie przełożenie na wyznawane wartości i preferowany styl życia. Każdy rodzaj ciekawości poznawczej jest w pewien sposób związany z temperamentem młodego człowieka, jego charakterem i ekspresją, np. wrażliwość muzyczna, poetycka, plastyczna czy też rywalizacja sportowa, umiejętności techniczne w majsterkowaniu itp. Te osobowe uwarunkowania ulegają potwierdzeniu właśnie w zainteresowaniach często będąc składnikiem planów życiowych jednostki (Dubis 2014: 38–40).

W kontekście zainteresowań niezwykle ważną wydaje się tematyka pokoleniowości młodych ludzi, ukształtowanych generacyjnie przez konkretne, charakterystyczne dla danego okresu artefakty, prądy kulturowe i konsumpcyjne. Pokolenia obecnej młodzieży w zupełnie inny sposób doświadczają świata, ale też inna jest ich tożsamość niż młodych ludzi w innych okresach historii. I nie tylko „wielka historia” ma tutaj decydujący wpływ, ale także technologia, zmieniająca się dzięki niej mentalność czy też odniesienie do innych ludzi. „Współcześni młodzi Polacy, podobnie jak ich rówieśnicy w innych krajach Zachodu (i nie tylko Zachodu), wychowywali się (i nadal wychowują) w nowej rzeczywistości socjalizacyjnej, w której nowoczesne technologie i konstruowane dzięki nim nowe przestrzenie zajmowały i zajmują istotne, a może nawet centralne miejsce” (Wrzesień 2015: 39).

Tematyka zainteresowań w przypadku młodzieży jest o tyle interesująca, że sama młodzież jest często określana jako kategoria „kłopotliwa”, trudna do jednoznacznej diagnozy i interpretacji. Dzieje się tak z kilku powodów – przede wszystkim młodzi ludzie często określają siebie jako kontestatorów porządku społecznego, a przy tym są pod ciągłym, niekiedy opresyjnym oddziaływaniem dorosłych. Zdarzają się też takie kategorie młodych ludzi, którzy nie sprzeciwiają się zastanemu porządkowi społecznemu, a płyną z prądem konsumpcji, gromadzą zasoby i nie chcą stracić materialnego *status quo*. Z drugiej strony młodzież jest traktowana przez osoby w średnim wieku jako potencjalny przyszły rywal w dostępie do dóbr i pozycji społecznych. Często w analizach historii społecznej mówi się o tym, że młodzi ludzie stanowią zwierciadło epoki, są jej konstruktami (pokolenie Kolumbów, pokolenie zetempowców). Widać wyraźnie, że w opisach młodzieży widoczna jest kontradycja, nie jest to więc kategoria jednoznaczna i łatwa do precyzyjnego zdefiniowania, głównie ze względu na jej usytuowanie w strukturze społecznej, przejściowość między światem dzieci a światem dorosłych (Nieżgoda 2014: 16). Co istotne, również zainteresowania młodzieży mogą chociaż w pośredni sposób pokazać pewne tendencje do kontestacji i zmiany lub też przeciwnie – do stagnacji i zgody z dotychczasowym stanem rzeczy.

Zainteresowania badanej młodzieży szkół średnich

Przechodząc do danych empirycznych uzyskanych w toku badania *Młodzież a wartości 2017*, należy zaakcentować, że – podobnie jak we wcześniejszych edycjach tego badania – młodzi ludzie mieli do wyboru sześć kategorii zainteresowań: literaturę, muzykę, kino, teatr, sport oraz inne. Co istotne, kategoria odpowiedzi nie miała wyłącznie charakteru zamkniętego, ale przy każdym rodzaju zainteresowań respondenci mogli wpisać

swoje preferencje, co znacznie ubogaciło sam charakter tego pytania i uszczegółowiło je. Taka konstrukcja szczególnie dobrze sprawdziła się w przypadku zainteresowań określanych jako „inne” od pozostałych, bardziej konwencjonalnych. W poniższej tabeli 1 przedstawiono najczęściej wybierane zainteresowania. Rozkład ich wyboru pokazuje, jakie są w zasadzie dominujące sfery dociekliwości poznawczej uczniów szkół średnich w 2017 r. Na plan pierwszy wysuwa się duże zainteresowanie muzyką – wartość tę wskazały prawie 3 na 4 osoby (74,7%). Może się wiązać także z jej relaksującą funkcją, bez wkładu wysiłku fizycznego, jaki potrzebny jest chociażby przy czynnym uprawianiu sportu. Co ważne, jedynie dwa rodzaje zainteresowań – muzyka oraz sport – miały więcej wskazań pozytywnych („wybierających”) niż negatywnych.

Tabela 1. Najczęściej wybierane zainteresowania młodzieży szkół średnich według cech społeczno-demograficznych (w proc.)

Cechy społeczno-demograficzne	Muzyka			Sport			Inne		
	ogółem	Wybrał(a) zainteresowanie	Nie wybrał(a) zainteresowania	ogółem	Wybrał(a) zainteresowanie	Nie wybrał(a) zainteresowania	ogółem	Wybrał(a) zainteresowanie	Nie wybrał(a) zainteresowania
Ogółem	100	74,7	25,3	100	66,1	33,9	100	39,5	60,5
Płeć									
mężczyźni	100	66,4	33,6	100	71,9	28,1	100	49,6	50,4
kobiety	100	81,1	18,9	100	61,6	38,4	100	32,2	67,8
Typ szkoły									
liceum ogólnokształcące	100	77,1	22,9	100	64,4	35,6	100	40,6	59,4
technikum	100	75,1	24,9	100	63,5	36,5	100	35,3	64,7
zasadnicza szkoła zawodowa	100	68,1	31,9	100	73,3	26,7	100	41,8	58,2
Miejsce zamieszkania									
wieś	100	73,0	27,0	100	65,9	34,1	100	37,2	62,8
miasto do 50 tys. mieszkańców	100	77,3	22,7	100	66,9	33,1	100	43,5	56,5
miasto pow. 50 tys. do 100 tys.	100	69,3	30,7	100	68,2	31,8	100	36,9	63,1
miasto pow. 100 tys. do 250 tys.	100	81,0	19,0	100	70,2	29,8	100	41,3	58,7
miasto pow. 250 tys. do 500 tys.	100	74,3	25,7	100	54,1	45,9	100	41,9	58,1
miasto pow. 500 tys.	100	84,9	15,1	100	69,9	30,1	100	43,8	56,2
Stosunek do wiary religijnej									
głęboko wierzący	100	72,3	27,7	100	73,3	26,7	100	44,6	55,4
wierzący	100	74,4	25,6	100	67,8	32,2	100	35,7	64,3
niezdecydowany	100	78,2	21,8	100	65,1	34,9	100	40,7	59,3
obojętny	100	73,4	26,6	100	59,9	40,1	100	40,7	59,3
niewierzący	100	74,6	25,4	100	62,7	37,3	100	50,8	49,2
brak odpowiedzi	100	70,0	30,0	100	70,0	30,0	100	30,0	70,0
Stosunek do praktyk religijnych									
praktykujący systematycznie	100	73,2	26,8	100	68,4	31,6	100	44,6	55,4
praktykujący niesystematycznie	100	74,9	25,1	100	67,8	32,2	100	35,7	64,3
praktykujący rzadko	100	75,6	24,4	100	66,8	33,2	100	40,7	59,3
niepraktykujący	100	75,3	24,7	100	62,0	38,0	100	40,7	59,3
nie dotyczy	100	76,7	23,3	100	55,6	44,4	100	50,8	49,2
brak odpowiedzi	100	68,8	31,3	100	65,6	34,4	100	30,0	70,0

Cechy społeczno-demograficzne	Muzyka			Sport			Inne		
	ogółem	Wybrał(a) zainteresowanie	Nie wybrał(a) zainteresowania	ogółem	Wybrał(a) zainteresowanie	Nie wybrał(a) zainteresowania	ogółem	Wybrał(a) zainteresowanie	Nie wybrał(a) zainteresowania
Ocena sytuacji materialnej swojej rodziny									
bardzo dobra	100	74,1	25,9	100	69,1	30,9	100	37,5	62,5
dobra	100	75,0	25,0	100	67,0	33,0	100	39,2	60,8
średnia	100	75,4	24,6	100	60,4	39,6	100	40,8	59,2
zła	100	74,1	25,9	100	63,0	37,0	100	51,9	48,1
bardzo zła	100	83,3	16,7	100	83,3	16,7	100	66,7	33,3
trudno powiedzieć	100	100	–	100	50,0	50,0	100	100	–

Źródło: obliczenia własne na podstawie badania *Młodzież a wartości 2017*.

Do największych entuzjastów muzyki można zaliczyć mieszkańców wielkich miast pow. 500 tys. mieszkańców (84,9%), uczniów oceniających swoją sytuację materialną jako bardzo złą (83,3%) oraz kobiety (81,1%). Wskazania te były większe niż w przypadku wartości ogólnych. Z kolei najrzadziej tę formę zainteresowań wybierali mężczyźni (66,4%), uczniowie zasadniczych szkół zawodowych (68,1%), nieokreślający swojego stosunku do praktyk religijnych – brak odpowiedzi (68,8%) oraz zamieszkujący w miastach o zaludnieniu pow. 50 tys. do 100 tys. mieszkańców (69,3%).

Jak już wspomniano, struktura kwestionariusza ankiety pozwoliła na wyodrębnienie danych bardziej szczegółowych. W odniesieniu do muzyki dane te odnosiły się przede wszystkim do określenia ulubionych gatunków muzycznych. Uczniowie szkół średnich w 2017 r. najczęściej wskazywali takie rodzaje jak: ogólnie muzyka popularna, rock, hip hop i rap, disco polo, ale także muzyka klasyczna. Często wskazywano także na muzykę „każdą” lub „różną”. Odpowiedzi padały w różnych konfiguracjach, czasami respondenci wykazywali się dużą wiedzą w fachowym określeniu gatunków niszowych (np. *progressive house*, *deathcore*, *synthpop*) lub nawet wskazywali przeciwstawne co do zasady gatunki muzyczne jako swoje ulubione (np. disco i rock, muzyka klasyczna i rap lub hip hop). Z drugiej strony 29,7% badanych nie podało żadnego z określeń swojej ulubionej muzyki. Widać więc, że określenia gatunków i form muzycznych, stanowiących formę ekspresji, ale także refleksji, są dla młodzieży uczącej się w szkołach średnich ważne, młodzi ludzie nadal odnajdują w muzyce pewien stopień odniesień, referencji. Dlatego też muzyka jako rodzaj zainteresowania cieszy się największą popularnością. Znajomość wielu gatunków ukazuje także odnajdywanie się we współczesnych formach muzyki – jako taka trafia ona w gusta i zapotrzebowanie młodzieży szkolnej uczestniczącej w badaniu.

Drugą najczęściej wybieraną formą zainteresowań jest sport (66,1% ogółu wskazań). Do największych entuzjastów sportu należy zaliczyć oceniających swoją sytuację materialną jako bardzo złą (83,3%), uczących się w zasadniczych szkołach zawodowych oraz deklarujących się jako głęboko wierzący (73,3%), mężczyźni (71,9%) oraz mieszkających w miastach pow. 100 tys. do 250 tys. mieszkańców (70,2%). Z kolei najrzadziej tę formę zainteresowań wybierały kategorie takie jak: ankietowani nieprecyzujący oceny sytuacji materialnej swojej rodziny (50%), mieszkający w miastach pow. 250 tys. do 500 tys. mieszkańców (54,1%), badani, których nie dotyczy stosunek do praktyk religijnych (55,6%), wyrażający obojętny stosunek do wiary religijnej (59,9%), określający sytuację materialną swojej rodziny jako średnią (60,4%) oraz kobiety (61,6%). Trzeba też dopowiedzieć, że 36,1% badanych nie wskazało żadnego rodzaju sportu. Dość ciekawym spostrzeżeniem może być duża waloryzacja sportu w ocenie swoich warunków materialnych jako bardzo złych – być może respondenci wyrażają zainteresowanie sportem głównie poprzez patrzenie na niego jak na szansę poprawy swoich warunków materialnych.

Podobnie jak w przypadku muzyki, respondenci dookreślili również rodzaj sportu, jakim się najbardziej interesują. Najpopularniejszym zainteresowaniem jest piłka nożna, za nią siatkówka i koszykówka. Dużo rzadsze wskazania objęły takie dyscypliny, jak chociażby bieganie, sporty siłowe (np. kulturystyka), pływanie, piłka ręczna, jazda na rowerze, tenis ziemny czy chociażby taniec. Natomiast bardzo rzadko wskazywano sporty specjalistyczne, takie jak np. wyścigi samochodowe czy też rajdy. W tym zbiorze znalazła się również lekkoatletyka. Widać więc, że zainteresowania młodzieży nie odbiegają zbyt od ogólnej popularności

dyscyplin sportowych, aczkolwiek nawet wielkie sukcesy w konkretnej dyscyplinie (np. w skokach narciarskich) nie przekładają się automatycznie na ich popularność wśród badanej młodzieży szkół średnich.

Trzecią w kolejności formą zainteresowań są te, które oznaczono hasłem „inne”, czyli odmienne od wymienionych. I to właśnie te rodzaje zainteresowań okazały się częściej wybierane od kina, literatury czy teatru, na pewno bardziej konwencjonalnych. Wskazało je ogółem 39,5% respondentów. Tę formę najczęściej wybierano w następujących kategoriach społeczno-demograficznych: wszyscy badani, którzy nie sprecyzowali oceny sytuacji materialnej swojej rodziny (100%), oceniający ją jako bardzo złą (66,7%) i złą (51,9%), ponadto badani, których nie dotyczy stosunek do praktyk kościelnych (50,8%), mężczyźni (49,6%), głęboko wierzący i praktykujący systematycznie (po 44,6%), zamieszkujący miasta pow. 500 tys. mieszkańców (43,8%) oraz do 50 tys. mieszkańców (43,5%).

Wśród najczęściej wymienianych rodzajów innych zainteresowań można wskazać m.in. gry komputerowe i motoryzację. Mniejszą popularnością cieszą się fotografia, gotowanie, malarstwo i rysunek, gra na instrumentach muzycznych oraz majsterkowanie. W odpowiedziach badanych zaistniał także e-sport. Widać wyraźnie, że w tej dziedzinie ankietowana młodzież często łączyła zainteresowania konwencjonalne, ubogacając ich treść, np. poprzez połączenie sportu i sfery technologii informatycznych czy też czynnego uprawiania sportu lub muzykowania na konkretnym instrumencie – np. dość często wskazywano na gitarę. W tej kategorii także wskazywano na taniec, podobnie jak przy wcześniejszym odniesieniu do sportu jako takiego. Niektóre dziedziny są zatem tak rozbudowane, że badani nie trzymali się ściśle podziału kategorialnego, ale łączyli konkretne wymiary ze sobą.

W poniższej tabeli nr 2 odniesiono się do zainteresowań o niższym stopniu popularności. Pierwszą rzeczą, jaką można zauważyć, porównując obie tabele z danymi, jest bardzo niewielka rozbieżność między wyborem innych zainteresowań a kinem – zaledwie 0,4% różnicy. Bardziej konwencjonalne zainteresowanie kinematografią nieznacznie cieszy się mniejszym powodzeniem niż aktywności bardziej zaangażowane, nierzadko multidyscyplinarne.

Tabela 2. Najbardziej wybierane zainteresowania młodzieży szkół średnich według cech społeczno-demograficznych (w proc.)

Cechy społeczno-demograficzne	Kino			Literatura			Teatr		
	ogółem	Wybrał(a) zainteresowanie	Nie wybrał(a) zainteresowania	ogółem	Wybrał(a) zainteresowanie	Nie wybrał(a) zainteresowania	ogółem	Wybrał(a) zainteresowanie	Nie wybrał(a) zainteresowania
Ogółem	100	39,1	60,9	100	31,1	68,9	100	7,5	92,5
Płeć									
mężczyźni	100	34,5	65,5	100	20,7	79,3	100	4,6	95,4
kobiety	100	42,4	57,6	100	39,5	60,5	100	9,5	90,5
Typ szkoły									
liceum ogólnokształcące	100	43,4	56,6	100	38,3	61,7	100	11,0	89,0
technikum	100	33,7	66,3	100	24,3	75,7	100	3,0	97,0
zasadnicza szkoła zawodowa	100	34,4	65,6	100	20,7	79,3	100	3,5	96,5
Miejsce zamieszkania									
wieś	100	36,3	63,7	100	27,0	73,0	100	6,8	93,2
miasto do 50 tys. mieszkańców	100	37,7	62,3	100	29,2	70,8	100	6,2	93,8
miasto pow. 50 tys. do 100 tys.	100	36,3	63,7	100	34,6	65,4	100	10,1	89,9
miasto pow. 100 tys. do 250 tys.	100	44,6	55,4	100	28,9	71,1	100	9,9	90,1

Cechy społeczno-demograficzne	Kino			Literatura			Teatr		
	ogółem	Wybrał(a) zainteresowanie	Nie wybrał(a) zainteresowania	ogółem	Wybrał(a) zainteresowanie	Nie wybrał(a) zainteresowania	ogółem	Wybrał(a) zainteresowanie	Nie wybrał(a) zainteresowania
miasto pow. 250 tys. do 500 tys.	100	48,6	51,4	100	43,2	56,8	100	8,1	91,9
miasto pow. 500 tys.	100	50,7	49,3	100	56,2	43,8	100	6,8	93,2
Stosunek do wiary religijnej									
głęboko wierzący	100	31,7	68,3	100	37,6	62,4	100	9,9	90,1
wierzący	100	37,5	62,5	100	24,6	75,4	100	6,9	93,1
niezdecydowany	100	41,3	58,7	100	35,9	64,1	100	6,1	93,9
obojętny	100	46,9	53,1	100	34,5	65,5	100	6,2	93,8
niewierzący	100	39,0	61,0	100	43,2	56,8	100	13,6	86,4
brak odpowiedzi	100	10,0	90,0	100	20,0	80,0	100	10,0	90,0
Stosunek do praktyk religijnych									
praktykujący systematycznie	100	37,5	62,5	100	31,3	68,7	100	9,4	90,6
praktykujący niesystematycznie	100	36,4	63,6	100	28,9	71,1	100	5,5	94,5
praktykujący rzadko	100	42,4	57,6	100	30,9	69,1	100	5,4	94,6
niepraktykujący	100	39,8	60,2	100	32,5	67,5	100	7,2	92,8
nie dotyczy	100	38,9	61,1	100	41,1	58,9	100	15,6	84,4
brak odpowiedzi	100	50,0	50,0	100	21,9	78,1	100	9,4	90,6
Ocena sytuacji materialnej swojej rodziny									
bardzo dobra	100	42,2	57,8	100	30,0	70,0	100	7,2	92,8
dobra	100	37,1	62,9	100	30,4	69,6	100	7,3	92,7
średnia	100	40,0	60,0	100	35,0	65,0	100	7,1	92,9
zła	100	40,7	59,3	100	44,4	55,6	100	22,2	77,8
bardzo zła	100	16,7	83,3	100	16,7	83,3	100	-	100
trudno powiedzieć	100	50,0	50,0	100	50,0	50,0	100	50,0	50,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie badania *Młodzież a wartości 2017*.

W kategorii mniej częstych wskazań można wyróżnić kino, traktowane jako jedna ze sztuk. Takie zainteresowanie wybrało 39,1% ogółu badanych, czyli więcej niż co trzeci z nich. Wśród największych entuzjastów kinematografii można wyróżnić przede wszystkim uczniów mieszkających w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców (50,7%), nie oceniających kategorycznie sytuacji materialnej swojej rodziny oraz niewyrażających stosunku do praktyk religijnych (obie odpowiedzi po 50% wskazań), mieszkańców miast powyżej 250 tys. do 500 tys. mieszkańców (48,6%), wyrażających obojętny stosunek do wiary religijnej (46,9%). Zainteresowanie kinem ma zatem pewien związek z miejscem zamieszkania – w większych ośrodkach miejskich kina mają bogatszą ofertę. Z kolei najrzadziej kino wskazywali ankietowani nieujawniający swojego stosunku do wiary religijnej (10%), oceniający sytuację materialną swojej rodziny jako bardzo złą (16,7%), głęboko wierzący (31,7%) oraz uczniowie technikum (33,7%).

Badani najczęściej wskazywali w swoich pogłębionych wypowiedziach na pewne gatunki filmowe, które budzą największe zainteresowanie – są to filmy akcji, komedie, horrory oraz nurt fantasy. Aż 63,9% osób nie sprecyzowało swoich odpowiedzi w tym kontekście. Widać zatem, że młodzież uczestnicząca w badaniu traktuje najczęściej kino jako rozrywkę, dlatego dominują gatunki „lekkie”, stosunkowo rzadko ankietowani wybierali pozycje wymagające intelektualnego zaangażowania, takie jak filmy autorskie, niekomercyjne.

Zainteresowaniem, które cieszyło się trochę mniejszą popularnością wśród uczniów szkół średnich, okazała się literatura, w wartościach ogólnych wybrał ją prawie co trzeci badany (31,1%). Nieco częściej niż ogół respondentów literaturę jako rodzaj zainteresowania wybierali mieszkańcy wielkich miast pow. 500 tys.

mieszkańców (56,2%), nieokreślający wprost sytuacji materialnej swojej rodziny (50%), oceniający sytuację materialną swojej rodziny jako złą (44,4%), mieszkający w miastach pow. 250 do 500 tys. mieszkańców i niewierzący (obie odpowiedzi po 43,2%), ankietowani sygnalizujący, że nie dotyczy ich stosunek do praktyk religijnych (41,1%), kobiety (39,5%) oraz uczniowie liceów ogólnokształcących (38,3%). Z kolei najrzadziej literaturę wybierali respondenci deklarujący bardzo złą sytuację materialną swojej rodziny (16,7%), nieudzielający odpowiedzi co do swojego stosunku do wiary religijnej (20%) oraz mężczyźni i uczniowie zasadniczych szkół zawodowych (obie odpowiedzi po 20,7%).

Najczęściej wybieranym gatunkiem literatury była fantastyka, prawie dwukrotnie rzadziej wskazywano kryminały, romanse, pozycje literatury młodzieżowej oraz dramat i literaturę współczesną. Bardzo rzadko natomiast wskazywano poezję. Żadnej dodatkowej informacji, jeśli chodzi o konkretne gatunki literackie, nie podało 70,1% uczestników badania. Podobnie jak w przypadku kinematografii, ale także analizowanej wcześniej muzyki, dominują tu wskazania ukierunkowane raczej na rozrywkę niż wymagające intelektualnie pozycje.

Najmniejszą popularnością wśród wymienionej palety zainteresowań cieszyła się sztuka teatralna. Uczniowie szkół średnich zdecydowanie w najmniejszym wymiarze wskazali na tę formę doświadczeń – ogólnie tylko 7,5% odpowiedzi wybierających. Częściej niż w odniesieniu do wyników ogólnych zainteresowanie teatrem wyrażały osoby nieujawniające wprost sytuacji materialnej swojej rodziny (50%), określając ją jako złą (22,2%), ponadto osoby, których nie dotyczył stosunek do praktyk religijnych (15,6%), niewierzący (13,6%) oraz uczniowie liceów ogólnokształcących (11%). Z kolei na teatr w ogóle nie wskazują osoby deklarujące bardzo złą sytuację materialną swojej rodziny, natomiast najmniejszymi entuzjastami są uczniowie techników (3%), zasadniczych szkół zawodowych (3,5%) oraz mężczyźni (4,6%). Rodzaje sztuki teatralnej nie były często wymieniane przez respondentów – najczęściej nie różnicowano jego form, kilka osób wymieniło musicale, komedie oraz przedstawienia współczesne.

Spektrum konkretnych form zainteresowań i ich popularności pokazuje, że im większa dostępność (muzyka) lub związanie ze współczesnym stylem życia (moda na sport), tym częściej aktywności te są wybierane przez młodych ludzi. Często zachodzi też łączenie kilku wymiarów zainteresowań (szczególnie w przypadku odpowiedzi „inne”). Teatr, jako sztuka wymagająca skupienia i obecności w konkretnej przestrzeni spektaklu, cieszy się zdecydowanie najmniejszą popularnością. Wydaje się również, że przedstawienia teatralne nie są tak bardzo skomercjalizowane w przestrzeni sieci, jak chociażby filmy i seriale, dostępne praktycznie bez ograniczeń.

Warto w tym miejscu odnieść się do jeszcze jednego pytania z kwestionariusza ankiety – dotyczącego popularności zainteresowań, która to cecha została odniesiona do deklaracji poświęcania im uwagi w czasie wolnym. Wyniki przedstawiono w poniższej tabeli 3.

Tabela 3. Popularność zainteresowań młodzieży szkół średnich w czasie wolnym według cech społeczno-demograficznych (w proc.)

Cechy społeczno-demograficzne	Któremu ze wskazanych zainteresowań poświęcasz najchętniej swój wolny czas?							
	ogółem	literatura	muzyka	kino	teatr	sport	inne	brak odp.
Ogółem	100	6,9	32,0	4,6	0,6	30,1	22,0	3,8
Płeć								
mężczyźni	100	2,7	18,9	2,5	0,5	38,9	32,9	3,7
kobiety	100	10,3	41,7	6,1	0,4	23,6	14,2	3,7
Typ szkoły								
liceum ogólnokształcące	100	8,3	29,5	5,9	0,6	28,6	24,4	2,8
technikum	100	6,1	38,9	3,3	0,9	28,0	17,9	4,9
zasadnicza szkoła zawodowa	100	4,6	30,2	2,8	0,4	36,5	20,4	5,3
Miejsce zamieszkania								
wieś	100	7,5	31,7	4,6	0,5	32,2	20,5	3,1
miasto do 50 tys. mieszkańców	100	5,0	34,6	4,6	0,8	28,5	22,7	3,8

Cechy społeczno-demograficzne	Któremu ze wskazanych zainteresowań poświęcasz najchętniej swój wolny czas?							
	ogółem	literatura	muzyka	kino	teatr	sport	inne	brak odp.
miasto pow. 50 tys. do 100 tys.	100	7,3	29,1	7,3	0,6	31,3	17,9	6,7
miasto pow. 100 tys. do 250 tys.	100	5,8	30,6	1,7	0,8	28,1	28,1	5,0
miasto pow. 250 tys. do 500 tys.	100	10,8	32,4	6,8	-	21,6	25,7	2,7
miasto pow. 500 tys.	100	8,2	34,2	1,4	-	30,1	24,7	1,4
Stosunek do wiary religijnej								
głęboko wierzący	100	8,9	22,8	3,0	2,0	37,6	23,8	2,0
wierzący	100	6,6	31,7	4,7	0,6	32,5	19,6	4,2
niezdecydowany	100	7,1	34,9	3,8	0,3	27,2	21,5	5,1
obojętny	100	5,6	34,5	5,6	-	28,2	23,2	2,8
niewierzący	100	9,3	31,4	5,1	0,8	21,2	31,4	0,8
brak odpowiedzi	100	-	10,0	20,0	-	30,0	30,0	10,0
Stosunek do praktyk religijnych								
praktykujący systematycznie	100	8,3	26,0	4,7	0,6	33,9	22,1	4,4
praktykujący niesystematycznie	100	6,6	35,0	4,4	0,8	30,6	19,0	3,6
praktykujący rzadko	100	5,7	35,5	5,2	0,3	28,4	20,6	4,3
niepraktykujący	100	6,6	28,3	4,2	-	28,3	30,1	2,4
nie dotyczy	100	10,0	32,2	4,4	1,1	22,2	28,9	1,1
brak odpowiedzi	100	3,1	40,6	3,1	3,1	34,4	6,3	9,4
Ocena sytuacji materialnej swojej rodziny								
bardzo dobra	100	3,8	30,9	4,4	0,9	34,1	21,6	4,4
dobra	100	7,4	33,4	4,5	0,6	29,4	20,9	3,7
średnia	100	8,8	32,1	5,4	-	25,4	25,4	2,9
zła	100	18,5	22,2	-	-	33,3	18,5	7,4
bardzo zła	100	-	-	-	-	50,0	50,0	-
trudno powiedzieć	100	-	-	50,0	-	-	50,0	-

Źródło: obliczenia własne na podstawie badania *Młodzi i wartości* 2017.

Mogłoby się wydawać, że wyniki odzwierciedlają opisane już tendencje. Po dokładnym przyjrzeniu się danym okazuje się jednak, że w czasie wolnym uczniowie nieznacznie częściej zwracają się ku literaturze (6,9%), niż wybierają kino (4,6%). Dominuje natomiast słuchanie muzyki (32%) nieznacznie przed sportem (30,1%). Inne aktywności wybrało 22% respondentów, a teatr zaledwie 0,6% ankietowanych.

Przechodząc do wartości odniesionych do cech społeczno-demograficznych, można wyróżnić, że w czasie wolnym muzykę wybierają najczęściej kobiety (41,7%), osoby, które nie udzieliły informacji o stosunku do praktyk religijnych (40,6%), oraz uczniowie techników (38,9%). Z kolei sport w czasie wolnym najczęściej wybierali deklarujący bardzo złą sytuację materialną swojej rodziny (50%), mężczyźni (38,9%) oraz głęboko wierzący (37,6%). Na inne zainteresowania wskazali ankietowani nieokreślający sytuacji materialnej swojej rodziny oraz obrazujący ją jako bardzo złą (obie kategorie po 50%) oraz mężczyźni (32,9%). Literaturę najczęściej w wolnym czasie admiirowali badani określający swoją sytuację materialną jako złą (18,5%), uczniowie mieszkający w miastach pow. 250 tys. do 500 tys. mieszkańców (10,8%) oraz kobiety (10,3%). Kino w wolnym czasie wybrała połowa osób, które nie określiły ostatecznie oceny sytuacji materialnej swojej rodziny (50%) oraz nie udzieliły żadnej odpowiedzi na pytanie o stosunek do wiary religijnej (20%). Teatr w czasie wolnym był z kolei wybierany najczęściej przez osoby nieokreślające swojego stosunku do praktyk religijnych (3,1%).

Wyniki dotyczące zainteresowań pokazują ważny obszar odniesień młodzieży – to, na czym im zależy i co uznają za ważne dla swojej własnej tożsamości. Zainteresowania są fenomenem tym bardziej ciekawym do badania, że według nich można w przybliżeniu określić, co tak naprawdę ciekawi młodych ludzi, jakie obszary są dla nich referencyjne. W niniejszym badaniu młodzież szkół średnich wskazała przede wszystkim na muzykę oraz sport, co faktycznie świadczy o potencjale rozwoju, jaki widzi młodzież właśnie w tych dwóch sferach. Być może nie jest to wyłącznie ciekawość poznawcza, autorytet piosenkarzy i sportowców, ale także pewne potencjalne projektowanie swojej kariery w muzyce czy sporcie – obszarach bardzo atrakcyjnych (finansowo i wizerunkowo) dla młodych ludzi.

Deklaracje ocen szkolnych

Osiągnięcia w nauce to ważny punkt odniesień życia młodych ludzi. Choć w niektórych nurtach pedagogiki antropocentrycznej obecne są postulaty o odejściu od numerycznego sposobu oceniania, to jednak nadal jest on praktykowany, szczególnie w szkolnictwie średnim i wyższym. W kontekście socjologii wychowania można powiedzieć, że oceny szkolne w jakiś sposób odzwierciedlają stopień recepcji treści nauczania, pokazują też stopień przystosowania do pełnienia przyszłych ról społecznych. Autodeklaracje młodych ludzi co do uzyskiwanych przez siebie ocen szkolnych przedstawia poniższa tabela nr 4.

Tabela 4. Osiągnięcia w nauce młodzieży szkół średnich według cech społeczno-demograficznych (w proc.)

Cechy społeczno-demograficzne	Kategoria odpowiedzi					
	ogółem	bardzo dobre	dobrze	dostateczne	niedostateczne	brak odp.
Ogółem	100	11,5	50,7	35,5	1,1	1,1
Płeć						
mężczyźni	100	9,9	42,2	44,5	1,6	1,8
kobiety	100	12,8	57,4	29,0	0,5	0,3
Typ szkoły						
liceum ogólnokształcące	100	12,3	54,3	30,9	1,2	1,2
technikum	100	10,9	48,6	39,5	0,6	0,3
zasadnicza szkoła zawodowa	100	10,2	43,9	42,8	1,4	1,8
Miejsce zamieszkania						
wieś	100	12,2	52,8	33,7	0,3	1,0
miasto do 50 tys. mieszkańców	100	14,2	50,8	32,3	1,9	0,8
miasto pow. 50 tys. do 100 tys.	100	10,1	47,5	39,7	1,7	1,1
miasto pow. 100 tys. do 250 tys.	100	7,4	50,4	39,7	-	2,5
miasto pow. 250 tys. do 500 tys.	100	12,2	41,9	45,9	-	-
miasto pow. 500 tys.	100	8,2	50,7	37,0	4,1	-
Stosunek do wiary religijnej						
głęboko wierzący	100	19,8	51,5	24,8	2,0	2,0
wierzący	100	12,2	54,4	32,0	0,8	0,5
niezdecydowany	100	8,7	49,0	41,3	0,3	0,6
obojętny	100	9,6	48,0	38,4	1,7	2,3
niewierzący	100	11,9	39,8	45,8	1,7	0,8
brak odpowiedzi	100	-	40,0	10,0	20,0	30,0
Stosunek do praktyk religijnych						
praktykujący systematycznie	100	18,3	56,9	24,2	0,6	-
praktykujący niesystematycznie	100	12,1	55,4	30,6	1,1	0,8
praktykujący rzadko	100	6,6	48,1	42,7	1,1	1,4
niepraktykujący	100	7,8	43,4	46,4	0,6	1,8
nie dotyczy	100	11,1	33,3	51,1	3,3	1,1
brak odpowiedzi	100	6,3	46,9	34,4	3,1	9,4
Ocena sytuacji materialnej swojej rodziny						
bardzo dobra	100	15,3	50,9	30,3	1,9	1,6
dobra	100	11,4	54,1	33,1	0,3	1,1
średnia	100	7,5	43,8	46,3	2,5	-
zła	100	7,4	29,6	63,0	-	-
bardzo zła	100	16,7	-	83,3	-	-
trudno powiedzieć	100	-	50,0	50,0	-	-

Źródło: obliczenia własne na podstawie badania *Młodzież a wartości 2017*.

Co istotne, niewiele ponad połowa respondentów przyznaje sobie oceny dobre (50,7%), a więcej niż co trzeci dostateczne (35,5%). Oceny bardzo dobre wystawił sobie więcej niż co dziesiąty badany (11,5%), natomiast oceny niedostateczne już znacznie mniej ankietowanych (1,1%). Tyle samo osób nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie. Widać więc, że badani uczniowie sytuują swoje wyniki jako przeważnie dobre i poprawne, nie przyznają sobie gremialnie ocen najwyższych ani najniższych. Tym samym uzyskane wyniki sprawiają wrażenie realnych osiągnięć w nauce, a nie deklarowanych planów co do chęci uzyskania konkretnych stopni.

Przechodząc do cech społeczno-demograficznych, należy zauważyć, że oceny dobre najczęściej przypisywały sobie kobiety (57,4%), praktykujący systematycznie (56,9%), praktykujący niesystematycznie (55,4%) oraz wierzący (54,4%). Z kolei do ocen dostatecznych najczęściej przyznawali się ankietowani oceniający sytuację swojej rodziny jako bardzo złą (83,3%) i złą (63%), ponadto ci, których nie dotyczy stosunek do praktyk religijnych (51,1%), oraz uczniowie niepotrafiący dokładnie oszacować sytuacji materialnej swojej rodziny (50%). Oceny bardzo dobre wybierali głęboko wierzący (19,8%), praktykujący systematycznie (18,3%), oceniający sytuację materialną swojej rodziny jako bardzo złą (16,7%) oraz bardzo dobrą (15,3%). Oceny niedostateczne z kolei wybierali respondenci nieudzielający odpowiedzi co do swojej wiary religijnej (20%) oraz mieszkający w miastach pow. 500 tys. mieszkańców (4,1%). Najczęściej brak odpowiedzi wiązał się z brakiem ustosunkowania do wiary religijnej (30%) oraz praktyk religijnych (9,4%).

Respondenci określili zatem zróżnicowany obraz swoich ocen, przyznając, że nie są one najwyższe, ale raczej sytuują się w środku skali, są konwencjonalne. Jest to również odzwierciedlenie pewnego podejścia do nauki, wiedzy, swoich obowiązków, ale także współzawodnictwa z innymi uczniami, rangowania swoich umiejętności szkolnych.

Porównanie do preferencji zainteresowań i deklarowanych ocen młodzieży akademickiej

Aby w pełni poznać charakterystykę i strukturę zainteresowań młodzieży szkół średnich, należy odnieść się także do wartości uzyskanych w ramach tego samego badania, ale dotyczącego młodzieży studiującej w szkołach wyższych. Mogą się tutaj pojawić ciekawe stwierdzenia dotyczące porównań częstotliwości wyboru oraz rodzajów zmian, jakie mogą zachodzić między wyborami uczniów i studentów. Czy młodzież starsza – studiująca – wybiera inne zainteresowania niż młodzież szkół średnich? Na to pytanie trzeba odpowiedzieć, odnosząc się do danych uzyskanych z badania *Młodzież a wartości 2017*.

Na początku warto przypomnieć ogólny wybór zainteresowań młodzieży szkół średnich, który kształtował się tak: muzyka (74,7%), sport (66,1%), inne (39,5%), kino (39,1%), literatura (31,1%), teatr (7,5%). Z kolei młodzież akademicka opowiedziała się za następującymi rodzajami zainteresowań – również w kolejności malejącej, od najbardziej do najmniej popularnego: muzyka (74,8%), sport (66,5%), literatura (57,7%), kino (54,7%), inne (41,1%) oraz teatr (17,8%) (Choczyński, Rozalska 2018: 310). Widać wyraźnie, że kolejność wyboru nie jest dokładnie taka sama – o ile muzyka i sport są najbardziej popularne zarówno w pierwszej, jak też w drugiej kategorii, mając nawet podobny wymiar wskazań, o tyle dalsza kolejność jest już inna. Zarówno kino, jak i literatura, ale też teatr były znacznie rzadziej wybierane przez uczniów niż przez studentów. W podobnym wymiarze wybierano natomiast inne zainteresowania. Widać, że zainteresowania bardziej elitarne, artystyczne (literatura, teatr) stają się popularniejsze w wieku starszym, gdy młodzież studiująca ma już większy bagaż doświadczeń, ale pewnie także większą wrażliwość, wynikającą z samego faktu studiowania, zapoznawania się z filozofią, ogólną metodologią nauk, przebywania w dużych ośrodkach akademickich, gdzie z pewnością jest łatwiejszy dostęp do dóbr kultury (teatry, muzea, filharmonie). Zresztą w takich miejscach również infrastruktura sportowa jest bardziej rozwinięta, podobnie jak inne, niedostępne np. na terenach wiejskich formy aktywności.

Z kolei w odniesieniu do uzyskiwanych ocen, też występują pewne różnice. Na początku należy przypomnieć autodeklaracje ocen młodzieży szkół średnich – w kolejności były to oceny dobre (50,7%), dostateczne (35,5%), bardzo dobre (11,5%) oraz niedostateczne (1,1%). Taki sam odsetek respondentów, którzy wskazali oceny niedostateczne, nie podał żadnej odpowiedzi (1,1%). Przechodząc do autodeklaracji ocen młodzieży akademickiej, znów trzeba je przedstawić według popularności wskazań: oceny dobre (60,1%), dostateczne (19,9%), bardzo dobre (18%) oraz niedostateczne (0,5%). Na to pytanie odpowiedzi nie udzieliło 1,5%

ankietowanych. O ile kolejność preferencji jest taka sama, to jednak występują wyraźne różnice, np. przy wskazywaniu ocen dobrych (prawie 10% różnicy) oraz dostatecznych (ponad 15% różnicy). W przypadku ocen bardzo dobrych jest to ponad 6% różnicy. Młodzież szkolna zadeklarowała więcej ocen dostatecznych i niedostatecznych (o ponad połowę więcej), za to mniej ocen dobrych i bardzo dobrych w stosunku do młodzieży akademickiej.

Odpowiedzi te również wskazują na nieco większą wagę przykładaną do ocen wśród młodzieży akademickiej niż wśród młodzieży szkół średnich. Być może jest to związane z bardziej pogłębioną rolą ocen na studiach, gdzie np. liczą się stypendia uzyskane za dobre wyniki w nauce. Z drugiej strony na fakt uzyskiwania nieco lepszych ocen może mieć wpływ sam kierunek studiów, jeśli jest on zgodny z zainteresowaniami młodego człowieka, uwzględnia jego możliwości poznawcze, to wtedy przyswajanie wiedzy w wybranych dziedzinach jest po prostu bardziej zrozumiałe, korzystniejsze dla danej jednostki, dopasowane do jej możliwości.

Podsumowanie

Analizując panoramę zainteresowań młodych ludzi, można zauważyć, że wskazania konkretnych form niosą za sobą kilka znaczeń. Po pierwsze, wybierano raczej mniej intelektualnie wymagające zainteresowania (muzyka przed literaturą i teatrem, ale z drugiej strony akcentowano również muzykę klasyczną). Po drugie, sama deklaracja zainteresowań może mieć wymiar wyłącznie bierny – w przedmiotowym kwestionariuszu nie było pytania odnoszącego się chociażby do praktykowania zainteresowań, np. uprawiania sportu czy gry na instrumencie muzycznym. Stąd też podnoszone zainteresowania nie pokazują dokładnie stopnia specjalizacji i realnego zapośredniczenia w przedstawionych zainteresowaniach. Chociaż z drugiej strony o ile np. kino jest raczej wyłącznie zainteresowaniem biernym, zastanym, to pozostałe formy mogą z powodzeniem być wdrażane czynnie (uczestnictwo w konkursach poezji, literatury, amatorskie kółka czy zespoły teatralne, muzyczne itp.).

Możliwość porównania preferencji zainteresowań i deklaracji ocen młodzieży szkół średnich oraz młodzieży studenckiej pozwoliła na dostrzeżenie paru istotnych odniesień. Była to przede wszystkim większa uwaga młodzieży studiującej poświęcona bardziej złożonym obszarom zainteresowań (np. literatura i teatr).

Co ważne, interesująca wydaje się również komparatystyka danych z badań *Młodzież a wartości 2017* z innymi przedsięwzięciami badawczymi, jak np. aktualnymi danymi pochodzącymi z CBOS. Widać wyraźnie, że zainteresowania młodzieży w dużej mierze dotyczą świata wirtualnego i to w tej sieciowej przestrzeni zachodzi głównie słuchanie muzyki, oglądanie filmów, seriali, vlogów na YouTube i granie w gry, ale przede wszystkim komunikowanie i aktywność w mediach społecznościowych (Feliksiak, Omyła-Rudzka, Bożewicz 2019).

W tym kontekście można postawić pytanie o możliwość modyfikacji narzędzia badawczego z lat 1988–2017, tak aby uwzględniła ono sferę internetu, gdyż młodzieżowe zainteresowania są ulokowane właśnie tam, nawet zaś w przypadku zainteresowań „offline” (np. sportu) są one jednak wzajemnie połączone, np. poprzez trening z wykorzystaniem zajęć zdalnych, przy wykorzystaniu transmisji internetowej. Archiwalne dane, uzyskane z badań przed okresem pandemii koronawirusa, mogą być również przedmiotem dyskusji i porównań ze stanem obecnym, uwzględniając przede wszystkim jeszcze większe przeniesienie zainteresowań, ale także nauki, do sfery wirtualnej.

Bibliografia

- Choczyński M., Rozalska A. (2018), *Autodeklaracje zainteresowań i postępów w nauce młodzieży akademickiej – dynamika zjawiska* [w:] S.H. Zaręba, M. Zarzecki (red.), *Między konstrukcją a dekonstrukcją uniwersum znaczeń. Badania religijności młodzieży akademickiej w latach 1988 – 1998 – 2005 – 2017*. Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Socjologiczne: 303–320.
- Choczyński M., Rozalska A. (2020), *University students' self-declarations of interests and learning progress – Dynamics of phenomenon* [w:] S.H. Zaręba, M. Zarzecki (ed.), *Between Construction and Deconstruction of the Universes of Meaning. Research into the Religiosity of Academic Youth in the Years 1988-1998-2005-2017*. Berlin – Bern – Bruxelles – New York – Oxford – Warszawa – Wien: Peter Lang Publishing Group: 209–218.

- Dubis M. (2014), *Wartości i style życia młodzieży*. „Jagiellońskie Studia Socjologiczne”, 1/2014: 35–45.
- Feliksiak M., Omyła-Rudzka M., Bożewicz M. (2019), *Zainteresowania i aktywności* [w:] M. Grabowska, M. Gwiazda (red.), *Opinie i Diagnozy nr 43: Młodzież 2018*. Warszawa: CBOS: 176–226.
- Gurycka A. (1969), *Zainteresowania dzieci i młodzieży, ich kształcenie i rozwój* [w:] L. Wołoszynowa (red.), *Materiały do nauczania psychologii, seria 2, Psychologia rozwojowa, wychowawcza i społeczna*, t. 4. Warszawa: PWN.
- Gurycka A. (1989), *Rozwój i kształtowanie zainteresowań*. Warszawa: WSiP.
- Mariański J. (2018), *Kondycja religijna i moralna młodzieży szkół średnich w latach 1988 – 1998 – 2005 – 2017 (raport z ogólnopolskich badań socjologicznych)*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Moleda J. (2019), *Zainteresowania młodzieży nieprzystosowanej społecznie*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”, 10/2019: 54–65.
- Niezgoda M. (2014), *Młodzież. Kłopotliwa kategoria socjologiczna*. „Jagiellońskie Studia Socjologiczne” 1/2014: 13–34.
- Parzęcki R. (1995), *Zainteresowania młodzieży szkół średnich*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Studia Techniczne”, 18: 67–82.
- Wrzesień W. (2015), *Pokoleniowość współczesnej polskiej młodzieży*. „Władza Sądzenia”, 7: 37–55.
- Znaniński F. (2011), *Relacje społeczne i role społeczne. Niedokończona socjologia systematyczna* (tł. E. Hałas), Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.